

Торгън нооста хõ икәр õсгхмн

Мана орн-нутг ик гидгәр ÷сдж-õргдждз йовна. Олн келн амтнъ ни, сән-сәәхн кõд-лад, Октябрин 40-ч õбниг он-чта кевәр тосхар гүдждрж, кеджәсн, хагълджасн тõртән шундж йовцхана. Олн тед-на негнъ болад мана Хальмг тангъччин куч-кõлсчнр Октябрин байрта õбнд белг белддж бәәнә. Тер кеджәх цуг олн тõрмуд дотр йир ик чинртән — мал õсгггн, тер дотр торгън нооста хõ õсгггн. Торгън нооста хõбнә чинрнъ кенд чигн медгддлжәнә. Мана партъ болн правительств эн тõрт ик гидгәр оньган õгчәнә. Хальмг тангъчд, цуг Ставропольск крайд 1960 джил кюртл хõбнә то хойр дакдж икдх зõвтә. Эн тõр — ик гидг, цань уга чинртә тõр.

Мана тангъч — торгън нооста хõ õсгдг тангъч гидж нерәлднә. Тер юнъгад гихлә, колхозмудар болн совхозмудар хõд дала. Ганцхн совхозмудар 1 163 минъгнәс даву хõд бәәнә. Туунә дõрвнә кесн гурвн хувнъ торгън нооста хõд, наадкнъ — хурсх õгдг каракульск хõд.

Орн-нутгтан Хальмгин колхозмуд болн совхозмуд дала ноос, хурсх, мах орулдж õгнә. Тер дотр ноосн ик чинртә юмн. Кесг совхозмуд, колхозмуд зурагъан кӯцәккн бәәнә.

Улгуринь келхд, 112-ч номертә совхоз ноос õгх зурагъан 107,2 процент кӯцәдж. „Южный“, 4-ч номертә совхоз, „Ергенинский“ нань чигн совхозмуд, дакад колхозмуд орн-нутгг ноос орулдж õгх зурагъан цуг кӯцәдж тõгс-кәдж. Эдн дотр 4-ч номертә совхозин хõбчнр ик сәәнәр кõдллж йовцхана. Торгън нооста 32270 хõддәс эдн хõн болгънас 5,7 кг. ноос авч. Ноос авдг пунктд 1757 центнер сән чинртә торгън ноос орулдж õгцхәдж. Совхозин хõбчнр, телниг гардач ур Киселев гидг директор цуг союзин дõрлдәнд орлцад, õгсн амн угән темдгтә сәәнәр кӯцәдж йовцхана.

Тингдз шунад кõдллж йовх улс дала. Болв мана оли куч-кõлсчнр, хõбчнр, совхозин гардач улс дотр муугъар, шунитан угагъар кõдлдг улс бас чигн бәәнә.

Зәрм совхозмуд болн колхозмуд ик гару гаргъчкн бәәнә. Кировин нертә, „Степной“, „Оленичевский“ гидг совхозмудар хõн укдж гарутджах йовдл зõвәр бәәнә. Тер дотр õнъгрсн, июнь сард темдгтә, эләд гару болв. Имн му йовдл цааранднъ дардж, бәрдж болхий? Большого! Ингдз кõдллә мана тангъч эн джилә хõ õсгх зурагъан кӯцәхд ик саалтг болхмн.

Ягъсн учр деерәс ним гару болджахмб? Мал хәләвр тату болсар. Зуна цагт малд усн ямаран чинртән кен кӯфнд болв чигн медгддлжәнә. Тер бийнъ кесг отар хõд õдрин нег услгд-на, зәрмдән букл õдртән чигн услгдхш. Тинм йовдл Кировин нертә совхозд гарч. 108-ч номертә совхозд тавлгч фермд хõбднр әрә гидж õдрин нег услна. Дакад гихлә уснъ му — ботьхагта цандгин усн. Эн хаалгъд худгуд гисн ик чинртә мн. Болв кесг олн совхозмудт худг гидг юмн нам тõртән авцхаш, керг угад тоолна. „Бензи зõбдг маши ас“ — гид-

НАРМАН МОРХАДЖ,

тангъччин совхозмудин управленә начальникин дарук

дәд хәәкрлднә. Тинм мәшигәр зõбддж хõбгән услна.

Тинм сән машин бәәснъ ик сән юмн. Болв худган мартхмн биш. Ода совхозмудар õмннъ кõдллж йовсн, альд, ямаран уста худгуд бәәдгинъ меддг улс ирдж бәәнә. Тер улс мед-сән дарл уга, совхозин, колхозин гардачнрт ухан-сельгән õгх зõвтә. Отар болгънд хошад худгта бәәх кергтә — негнъ увлзньгднъ, наадкнъ зуслньгднъ

Дакад нег ик тõр бәәнә. Кезәнә хальмг улс увлзнь, зуслнъ хойрта болдг бәәсмн. Тер йир орта — туста юмн бәәсмн. Тер, кесг зун джилдән бәәгъ-ад, олн мал хәләдг улсин гаргъсн йосн ода уурч. Тууг амтн медл уга бәәнә. Ода болхла увлин дуусн бәәсн газр-тан (хош деерән) зунднъ бас бәәнә. Гарчах ногъагннъ куч-ц гаргъл уга, хõн идчкнә. Нег сар болад тер идгнъ халцхардж одна. Тер учрар зуна цагт хõн эцнә. Зуна цагт хõн эцдв? Тинм юмн уга болх зõвтә. Дакад болхла, намртан, увлдән иддг õвсн уга яяхмб? Цуг эн тоотиг кесгнъ тоолл уга бәәнә. Тегәд чигн зун, увл уга гару гарна.

Õмннъ хõбч йовсн, совхозд, колхозд гардач йовсн, мал õсг-гдж йовсн кесг улс ода õсн-бõссн газртан хәрдж ирджәнә. Телн мана колхозин болн совхозин гардачнрт дõбн-нõкд болх зõвтә. Отар болгънд увлзнь, дакад зуслнъ гидж салу-салу газрмуд гаргълж õгх кергтә. Тер газрт салу-салу, неджәд худг малтх кергтә, нег отар хойр худгта бәәхмн: увлин болн зуна. Увлзнь деерән икәр õвс овалдж, увлд белдх кергтә. Зуслнъ деерән тәрә тәрәж, кõк õвс ур-гъах кергтә. Хаврар тәрсн тәр-рәг зунар, õвсн шарлад ирхлә хõбнд идлх кергтә.

Нег үг усна тускар келчкий. Кесг олн улс, тер дотр специал-ист улс келлднә: усн киитн, хõб-нә оомгт гем буулгъна, усан бӯ-ләнәр õгтн. Эн — зунар кел-джәх үг. Зунар хõбнд кен ус ха-луджасмб? Хальмг малчнр теду мет улгур узәд уга бәә-сн болх. Зуна цагт усн киитн болхла, улм сән болдг, увлин цагт — булән сән. Нам худгин

ус авад хәләлт. Зуна цагт киитн, увлд — булән. Орчлнъгин бийнъ ямаран цагла, ямаран усар усдхннъ манд узәддж õг-чәнә.

Медәтә, хõ хәләгъәд уснъ буурлтсн ачта ик хõбчнр багъ-чудт эн тõрмудиг заадж, дасх кергтә. Совхозмудин, колхоз-мудин багъ дамшлтта гардач-нр болн специалист улст бас келдж õгх зõвтә.

Хõн гарутдигг уурахин эв-аргъ хәәх кергтә. Цаглань ус-лад, цаглань õвс идуләд, õти-шархннъ хәләгъәд, õнчн-õву-гъннъ асрад бәәхлә, эн тõриг кӯ-цәдж болхмн. Отармудар ода экән геесн õнчн хургъд бәәнә. Теднәс икәр гару гарчана. Тедниг цуг отармудас цуг-лулдж, нег газрт хамдж авх-мн. Сән идгтә газрт тәвәд, õд-ртән хойр-гурв услхмн. Дакад арва, гуйрар, кõк õвсәр, үк-рә усәр асрх кергтә, сӯудр бәрхмн. Тингдз мал хәләдг хõбч — õб-тә, эвтә, шундж кõдлдг сән кун болх зõвтә. Тингәл кел-хлә, õнчрдж үлсн хургъд укдгинъ уурулдж болхмн.

Болв зәрмнъ эн сән тõриг муугъар кӯцәнә. Улгуринь кел-хд, „Буратинск“ гидг сов-хозд тинм му хургъдиг цуг-лулдж авчкад õвс-ус амрч õгл уга, сәәнәр хәләл уга бәә-цхәдж. Тер учрар кесг хур-гън үкж оч. Эдү мет йовдл гаргъдж большго.

Энджл мана тангъччин куч-кõлсчнр бий деерән ик даал-гъвр авсн биший. Цуг телниг кӯцәх кергтә. Зурагъан кӯцәх — мана эрки тõр.

Эн учрар хойр тõр кӯцәх-мн. Негдвәр болхла, колхоз-муд болн совхозмуд болгънар кõдллшч, колхозник болн цергләч улсас хõ хулддж авх зõвтә. Эн тõриг эндр õдрәс авн эклдж, үкс гидж шундж кех кергтә. Хойрдхла — эн ислъ сард хõбнә кõг тәвхмн. Энджл хусрнъ бәәсн хõд, дакад сән тõлгуд — эдниг хулла ода хар-гъулхла, декабрь сард тõл авч болхмн. Гурвдад келхлә — ода цааранднъ нег чигн гару уга-гъар, хõбдиг цуг амд-менд авч гарх кергтә.

Эн тõрмудиг сәәнәр шундж келхә, мана Хальмг тангъччин куч-кõлсчнр õгсн амн угән кӯ-цәдж, эврәннъ сән нер дууду-лх. Эн тõрин тõлә чидлән хар-мил уга кõдлцхәй!